

تبیین و توسعه مؤلفه‌های حرفه‌ای معلم با تأکید بر اندیشه و سبک زندگی شهید قاسم سلیمانی
حمیده طلائلی^۱، حمیده جلیلی^{۲*}، فاطمه ملاحسنی^۳ و سیدعلیرضا قاسمی^۴

**Explaining and Developing the Professional Components of a Teacher with an
Emphasis on the Thoughts and Lifestyle of Martyr Ghasem Soleimani
Hamideh Talaeif¹, Hamideh Jalili^{2*}, Fatemeh Mollahasani³ and SeyedAlireza Ghasemi⁴**

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۱۹

Abstract

چکیده

The field of Islamic education and training oversees the explanation of professional components based on the lifestyle and thought of national myths, contemporary and approved by the people of the nation. Considering the transnational role of General Qassem Soleimani, the present research was conducted in order to objectify the moral and professional components of a teacher by using the teachings of the school of General Martyr Qassem Soleimani. Accordingly, in the first step, the necessary information was collected using the library method, and after reviewing and analyzing the existing examples, the excellence of the teacher's professional components was presented. The findings of the research show that the life of Martyr Soleimani as an example of objectifying the professional development and growth of a teacher can be a role model for the young university generation, especially student teachers as the future teachers of the country. In addition, the characteristics of sincerity, humility, dedication to study and coaching can also be presented and reflected in order to improve the current components. Therefore, the results of the research, while explaining the need to pay attention to Martyr Soleimani's professional and moral thought and character, point out this importance to the curators and policy makers of Farhangian University and the Ministry of Education and Culture, so that they should take care in compiling and presenting a comprehensive program in this field.

حوزه تعلیم و تربیت اسلامی، مترصد تبیین مؤلفه‌های حرفه‌ای مبتنی بر سیره زندگی و اندیشه اسطوره‌های ملی، معاصر و مورد تأیید آحاد ملت است. با توجه به نقش فراملی سردار شهید قاسم سلیمانی، پژوهش حاضر به منظور عینیت بخشیدن به مؤلفه‌های اخلاقی و حرفه‌ای معلمی با استفاده از آموزه‌های مکتب سردار سلیمانی انجام گرفت. بر همین اساس در نخستین گام، با استفاده از روش کتابخانه‌ای اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری شد و پس از بررسی و تحلیل مصادیق و نمونه‌های موردی موجود، تعالی مؤلفه‌های حرفه‌ای معلم ارائه شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد زندگی شهید سلیمانی به‌عنوان مصداقی از عینیت بخشیدن به توسعه و رشد حرفه‌ای معلم می‌تواند برای نسل جوان دانشگاهی بویژه دانشجویان به‌عنوان معلمان آینده کشور، الگوساز باشد. ضمناً ویژگی‌های اخلاص، تواضع، اهتمام به مطالعه و مربیگری نیز جهت تعالی مؤلفه‌های فعلی، قابل‌ارائه و تأمل است؛ لذا نتایج پژوهش ضمن تبیین ضرورت توجه به اندیشه و منش حرفه‌ای و اخلاقی شهید سلیمانی، این مهم را متوجه متصدیان و سیاست‌گذاران دانشگاه فرهنگیان و وزارت و آموزش و پرورش می‌کند تا در تدوین و ارائه یک برنامه جامع در این زمینه، اهتمام ورزند.

Keywords: Martyr Qassem Soleimani, Teacher, Professional components

واژه‌های کلیدی: شهید قاسم سلیمانی، معلم، مؤلفه‌های حرفه‌ای معلم

1. Assistant professor, department of Islamic studies, Farhangian University
2. Assistant professor, department of educational sciences, Farhangian University
3. Assistant professor, department of Islamic studies, Farhangian University
4. BA, department of educational sciences, Farhangian University

۱. استادیار، گروه معارف اسلامی، دانشگاه فرهنگیان
۲. استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان
۳. استادیار، گروه معارف اسلامی، دانشگاه فرهنگیان
۴. کارشناس، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان

*Corresponding Author, Email: contact.hamidehjalili@gmail.com

* نویسنده مسئول:

مقدمه

با تسریع فرایند جهانی‌شدن و افزایش رقابت‌ها در سطح بین‌المللی، منابع انسانی شایسته‌ای که بتوانند نظام‌های متبوع خود را با چالش‌های ناشی از این تحولات سازگار سازند، اهمیت فزاینده‌ای پیدا کرده است (پوررحیم و حسین‌پور، ۱۳۹۹). نیروی کار شایسته و برخوردار از دانش و مهارت کافی را می‌توان یکی از مهم‌ترین و قابل‌اعتمادترین منابع مزیت رقابتی در سازمان‌ها قلمداد کرد (حسینیان، نیلی و شریفیان، ۱۴۰۱). کسب تجارب حرفه‌ای در عرصه عمل می‌تواند به شدت اثربخشی نیروی انسانی سازمان را تحت تأثیر قرار دهد (امین‌بیدختی، پرداختچی و علی‌یاری، ۱۴۰۱). در این میان، نظام‌های آموزشی، رکن اصلی تحولات جوامع بوده و عامل اساسی برای ارتقای سرمایه انسانی شناخته می‌شوند (طاهرپور کلانتری و غلام‌پور، ۱۴۰۱)؛ به عبارتی دیگر، رشد و پیشرفت هر جامعه مستلزم پویایی و سرزندگی نظام آموزشی آن جامعه است و تحول در نظام آموزشی در گرو بهبود عملکرد معلمان است (ویلوف^۱، ۲۰۲۲؛ حق‌خواه، رضایی و کریمیان، ۱۴۰۱).

سازمان‌های آموزشی و به‌خصوص آموزش و پرورش جهت دستیابی به تغییرات نوآورانه و پیشرفت در عملکرد خود، نیازمند رویکردی هستند که سبب رشد و توسعه حرفه‌ای معلمان شده و در نتیجه موجبات افزایش بازدهی آموزشی فراهم شود (حسینی، آیتی و شکوهی‌فرد، ۱۳۹۷). از این نکته نباید غافل شد که در نظام آموزش و پرورش، معلم یکی از عناصر اساسی برنامه درسی است که نقش مهمی در اثربخشی آموزش و تسهیل یادگیری در دانش‌آموزان دارد (یون و کیم^۲، ۲۰۲۲؛ هوانگ^۳ و همکاران، ۲۰۲۲؛ رحیمی، ۱۴۰۱). سالاری و امین‌بیدختی (۱۴۰۱) معتقدند تحولات جامعه، جهانی‌شدن، افزایش رقابت و توسعه فناوری، به‌منزله عوامل اصلی، ما را ملزم می‌کند تا در نظام‌ها و سیاست‌های آموزشی و حرفه‌ای خود تجدیدنظر کنیم. در همین راستا، به عقیده براون و میلیتلو^۴ (۲۰۱۶) توسعه و رشد حرفه‌ای^۵ معلمان همچنان به‌صورت رایج‌ترین نسخه برای ارتقای اثربخشی و سلامتی نظام‌های آموزشی در نظر گرفته می‌شود.

توسعه حرفه‌ای معلمان، یادگیری تخصصی و برنامه‌ریزی‌شده‌ای است که منجر به تغییرات مثبت و پیش‌رونده‌ای در عملکرد معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود (کریمی و رحمتی، ۱۴۰۱). توسعه حرفه‌ای سفری دائمی است؛ سفری مادام‌العمر برای یادگیری یک معلم است که به‌طور پیوسته جریان دارد و موجب افزایش دانش‌ها، نگرش‌ها و مهارت‌های او می‌شود (خمیری، فریبرزی و ناصری، ۱۴۰۱). معلمان به‌منظور حرفه‌ای شدن باید مؤلفه‌های حرفه‌ای شدن را در خود تقویت کرده و صلاحیت‌های مناسب را کسب کنند و به‌طور مداوم در حال پالایش

1. Vieluf
2. Yoon & Kim
3. Huang
4. Brown & Militello
5. professional development

آن‌ها باشند (حسینیان، نیلی و شریفیان، ۱۳۹۹). طبق دیدگاه صالحی‌زاده، شعبانی و مالمیر (۱۳۹۸)، حرفه‌گرایی معلمان به مجموعه‌ای از توانایی‌ها، صلاحیت‌های علمی و ویژگی‌های اخلاق شغلی اطلاق می‌شود که برای اثربخش بودن در حرفه خود به آن‌ها احتیاج دارند. حرفه‌گرایی و حرفه‌ای شدن معلم مؤلفه‌های گوناگونی دارد. در همین راستا فرامرز قراملکی، برخوردار و موحدی (۱۳۹۵)، مؤلفه‌های حرفه‌ای شدن یک معلم را شامل دانش تخصصی^۱، تجربه شغلی^۲، مهارت^۳، توانایی^۴، نگرش متمایز^۵ (ژرف‌نگری، دوراندیشی، نگرش سیستمی، جامع‌نگری و نگرش انتقادی) و تعهد حرفه‌ای یا مرام اخلاقی^۶، برشمرده‌اند.

معلمان امروزه بیش از هر زمان دیگری به مهارت‌ها و قابلیت‌های رشد حرفه‌ای مناسب نیاز دارند و براین اساس اگر نظام آموزشی به دنبال ارتقای کیفیت و مقابله با چالش‌های پیش رو هستند لازم است که در ساختار و فرایندهای کارکردی خود تحول ایجاد کنند (پرشش، قاسمی‌زاد و مشایخ، ۱۴۰۰). در حرفه معلمی از یک سو تمام فعالیت‌ها، تعاملات و رفتارها در پرتو اخلاق حرفه‌ای شکل گرفته و فرایند تعلیم و تربیت را به سوی رشد و کمال سوق می‌دهد و از سوی دیگر، تعلیم و تربیت اسلامی به دلیل تأثیرپذیری انسان از اجتماع و کمال‌گرایی فطری وی، به پیروی از روش الگویی، بسیار تأکید نموده است (سلیمانی، ۱۳۹۰). هر مکتب و هردینی که از جامعیت برخوردار است، هدف عمده خود را انسان‌سازی می‌داند و انسانی را با ویژگی‌ها و رگه‌های خاصی به مثابه الگو و سرمشق معرفی می‌کند (هدایت‌پناه شالدهی، قاسمی و حاتمی، ۱۴۰۱). مسلماً در نیل به سوی کمال، اسوه‌هایی چون پیامبر (ص) و امیرمؤمنان علی (ع) و ائمه معصومین (ع)، بهترین چراغ راه و سفینه نجات هستند. باین‌وجود نباید از قهرمانان و الگوهای انسان‌سازی که دوره معاصر حضورداشته‌اند و با رفتار و کردار خود مکارم حرفه‌ای و اخلاقی را به افراد جامعه آموخته‌اند غافل شویم. یکی از این قهرمانان و اسوه‌های تربیتی و حرفه‌ای در عصر حاضر، سردار سلیمانی قاسم سلیمانی است. در سال‌های اخیر و به‌ویژه پس از شهادت سردار سلیمانی، گرایش نوجوانان و جوانان ایرانی به شناخت این شهید والامقام افزایش یافته است (سعیدی‌رضوانی، غلامی و محبی، ۱۴۰۰). این شهید والامقام از اسطوره‌های ماندگار و قهرمانان ملی محسوب می‌شود که از شایستگی‌های حرفه‌ای، اخلاقی، معنوی و رفتاری فراوانی برخوردار است (موسوی، ۱۳۹۸) و با اتکا بر ویژگی‌های شخصیتی و مهارت‌های مدیریتی خود توانسته است به سطحی عالی از نفوذ اجتماعی در میان آحاد مردم دست‌یابد (روح‌اللهی، ۱۴۰۰).

1. Professional knowledge
2. Job experience
3. Skill
4. Ability
5. Distinct attitude
6. professional committment

مقام معظم رهبری در بخشی از سخنان خود در مورد سردار سلیمانی شهید قاسم سلیمانی فرمودند «او نمونه برجسته‌ای از تربیت‌شدگان اسلام و مکتب امام خمینی بود». سردار سلیمانی اگرچه فاقد تحصیلات دانشگاهی یا حوزوی بود، اما با پرورش در مکتب اسلام، انقلاب و جبهه‌های دفاع مقدس و دارا بودن ویژگی‌های اخلاق فردی و اجتماعی، به‌عنوان چهره‌ای محبوب، شخصیتی خودساخته، کم‌نظیر و موفق در عرصه ملی و جهانی شناخته شد. تعبیر مقام معظم رهبری از سردار سلیمانی قاسم سلیمانی با عنوان یک مکتب، یک‌راه و یک مدرسه، نگارندگان این مقاله را بر آن داشت تا با تأکید بر ویژگی‌های اخلاقی شهید قاسم سلیمانی و استخراج و تطبیق مصادیق اخلاقی زندگی وی و تفسیر آن، گامی مستند و مستدل در جهت ارتقای کیفی ویژگی‌های اخلاق حرفه‌ای معلم بردارند؛ بنابراین ضروری است که درباره ویژگی‌های سردار سلیمانی و نقش الگویی وی در زمینه‌های مختلف تربیتی و آموزشی از جمله تربیت معلم حرفه‌ای و رشد و توسعه حرفه‌ای معلم، پژوهش‌های گسترده و عمیقی صورت گیرد. بدین لحاظ در این نوشتار، نگارندگان در پی ویژگی‌هایی از سردار سلیمانی بودند که تاکنون پژوهشی بدان نپرداخته است. در ادامه به بررسی برخی از پژوهش‌های مرتبط در این زمینه پرداخته می‌شود.

تاکنون تألیفات زیادی درباره سردار سلیمانی انجام گرفته است و در این بین آنچه موضوع مقالات و تألیفات بوده، بیش از هر چیز، جنبه‌های نظامی، سیاسی، مذهبی، اجتماعی و مدیریتی بوده است (قرباغی و ازگلی، ۱۳۹۹). البته در برخی از این نوشته‌ها به تبیین سبک زندگی شهید سلیمانی پرداخته شده، اما عموماً نگارش‌ها با یک نگاه کلی، همراه بوده است. در بعد اخلاقی نیز، مقالات تنها بر مؤلفه‌های فرماندهی و رهبری شهید تکیه کرده‌اند. به‌عنوان نمونه مقاله «واکاوی مؤلفه‌های سبک زندگی شهید سلیمانی» نوشته تاج‌بخش (۱۴۰۰) به بررسی سبک زندگی در پنج حوزه فردی، اجتماعی، مدیریت، سیاست و دین‌داری می‌پردازد؛ و دو مقاله «شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های نفوذ اجتماعی در سبک رهبری شهید سلیمانی» نوشته مهدی روح‌الهی (۱۴۰۰) و «واکاوی سبک رهبری سردار سلیمانی شهید حاج قاسم سلیمانی الگوی متعالی رهبری خدمت‌گزار» نوشته قرباغی و ازگلی (۱۳۹۹)، سبک مدیریت و رهبری شهید بزرگوار را مورد بررسی قرار داده‌اند.

در پژوهش برنج‌فروش، ناظم و افکانه (۱۴۰۱) که با هدف بررسی و واکاوی ابعاد و مؤلفه‌های صلاحیت حرفه‌ای معلمان با استفاده از منابع و اسناد معتبر علمی و نظر خبرگان انجام شده، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد مؤلفه‌های صلاحیت حرفه‌ای معلمان شامل شناخت یادگیرنده، دانش خودشناسی، دانش تخصصی، دانش برقراری ارتباط، دانش سازمانی، مهارت تدریس، مهارت برقراری ارتباط، مهارت کار تیمی، مهارت فناورانه، مهارت ارزشیابی، توانایی تفکر خلاق، توانایی ذهنی/تحلیلی، توانایی تفکر انتقادی، توانایی رهبری، یادگیری مادام‌العمر، نگرش دانش‌آموزمحوری، نگرش معلمی، خودباوری و دگر باوری مثبت، که در ۴ بعد شامل دانش‌های حرفه‌ای، مهارت‌های حرفه‌ای، توانایی‌های حرفه‌ای، و نگرش‌های حرفه‌ای طبقه‌بندی شده‌اند، می‌باشد؛ هم‌چنین

ویژگی‌های فردی، قوانین و مقررات، برنامه درسی، مدیریت و فناوری اطلاعات به‌عنوان عوامل مؤثر بر صلاحیت حرفه‌ای معلمان مطرح شدند.

در زمینه مؤلفه‌های حرفه‌گرایی معلم و همچنین اخلاق حرفه‌ای معلمی نیز پژوهش‌هایی انجام شده است؛ به‌عنوان نمونه در پژوهش غلامی‌نوقاب، پورشافعی و شاه‌طالبی‌حسین‌آبادی (۱۳۹۸)، پنج مؤلفه دانش، نگرش و ارزش، مهارت، توانایی و ویژگی‌های شخصیتی، به‌عنوان مؤلفه‌های یک معلم حرفه‌ای بیان شده است. در همین راستا نتیجه تحقیق دیبایی‌صابر و همکاران (۱۳۹۵) با هدف تبیین مؤلفه‌های شایستگی حرفه‌ای معلمان و تحلیل جایگاه آن در اسناد بالادستی آموزش و پرورش ایران، حاکی از این است که چارچوب مفهومی شایستگی معلمان را می‌توان بر اساس مدارک و مستندات مرتبط در پنج مؤلفه دانش، نگرش، مهارت، توانایی و ویژگی‌های شخصیتی تدوین نمود. بر اساس یافته‌های پژوهش عدلی (۱۴۰۰)، مؤلفه‌های کلیدی جهت استقرار مدیریت دانش برای توسعه حرفه‌ای پایدار معلمان، چهار مؤلفه است که عبارتند از: رهبری دانش، فرهنگ دانش‌دوست، طراحی ساختار دانش‌بنیان و فناوری پیشرفته در مدارس و بر این پایه، دو مقوله اصلی جهت‌گیری حرفه‌ای معلم و روابط حرفه‌ای معلم به‌منظور برنامه‌ریزی برای توسعه حرفه‌ای پایدار معلم در ساختارهای دانش بنیان ضروری است.

ایمانی‌پور (۱۳۹۱) در مقاله‌ای تحت عنوان «اصول اخلاق حرفه‌ای در آموزش» به تبیین اخلاق حرفه‌ای اساتید دانشگاه پرداخته است. نظری (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «اخلاق حرفه‌ای در مراکز تعلیم و تربیت با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی»، انجام داده است و در آن کوشیده تا الگوی اخلاق حرفه‌ای را در عرصه تعلیم و تربیت بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب بیان کند. در این پژوهش آمده است بر اساس اهداف غایی بیانیه گام دوم انقلاب، رعایت این بایسته‌ها و ارزش‌های اخلاق حرفه‌ای در درجه اول، به خودسازی و در درجه دوم، به جامعه‌سازی و در درجه سوم به تمدن‌سازی منجر خواهد شد. مرادویسی (۱۳۹۹) در «اخلاق حرفه‌ای معلم»، تلاش کرده است تا اصول اخلاقی موردنیاز معلمان را احصا و تبیین نماید.

در بین مقالاتی که در زمینه مؤلفه‌های یک معلم حرفه‌ای و مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای مختص حرفه معلمی نگاشته شده است تنها یک مقاله با عنوان «بازشناسی الگوی معلم الهام‌بخش مبتنی بر احوالات سه معلم برجسته ایران معاصر: محمدحسین نائینی، محمدحسین طباطبایی و مرتضی مطهری» نوشته رضانی، نوروزی و حیدری (۱۳۹۸)، به بررسی مصداقی و معرفی الگو در زمینه اخلاق حرفه‌ای پرداخته است و شاخصه‌های اخلاق حرفه‌ای معلمی را در سه محور سلوک فردی، سلوک اجتماعی و سلوک تعلیمی، دسته‌بندی و معرفی نموده است. علاوه بر این‌ها در تحقیقی که توسط رشیدی‌زاده، نصیری و شبیدینی‌پاشاکی (۱۴۰۱)، انجام گرفت نتایج نشان داد که اخلاص و ساده‌زیستی در حوزه شخصیتی؛ ایمان و معنویت در حوزه اعتقادی؛ ولایت‌مداری، دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی (بصیرت انقلابی) در حوزه سیاسی؛ مردم‌دوستی و مردم‌باری در حوزه اجتماعی و

تعهد شغلی و عملکرد جهادی در حوزه مدیریتی و فرماندهی، بویژه در مکتب شهید سلیمانی، از جمله مهم‌ترین شاخصه‌های نظام تربیتی مدیریت و فرماندهی در نیروهای مسلح به شمار می‌آیند که نقش بسزایی در رشد مادی و معنوی مدیران و فرماندهان ایفا می‌کنند. به عقیده طاهری‌گودرزی و ساری (۱۴۰۱) سرمایه اخلاقی شامل مؤلفه‌های تعهد اخلاقی، مسئولیت‌پذیری، و فضای خیرخواهی است. در تفسیر مؤلفه‌های بعد اخلاقی، سرمایه اجتماعی قابل توجه است که اگر در دانشگاه‌های کشورمان، با تدبیر و تعهد بالا کارها پیگیری شود، به طور هماهنگ و منسجم در تأمین سعادت همگانی تلاش شود، به پیامدهای اخلاقی و دینی تصمیمات هر فرد اهمیت داده شود و تعهد لازم ایجاد شود، مدیران تلاش کنند در کار جهادی و خستگی‌ناپذیری اسوه دیگران باشند و در رفع مشکلات دیگران و عمل به دستورهای اسلام و ملت مسلمان مسئولیت‌پذیر باشند. هم‌چنین نتایج تحقیق شمس‌الدینی مطلق و همکاران (۱۴۰۰) حاکی از آن است که ویژگی‌های شهید سلیمانی در عرصه تربیت عبارتند از: توحید، ایمان و اعتقاد به خدای یگانه، اخلاص و معنویت، عشق به اسلام، ساده‌زیستی، عشق به اهل بیت و ولایت‌مداری، دنیاگریزی و دل‌ن بستن به آن و در عرصه سیاست و روابط بین‌المللی، ویژگی‌های ممتازی از جمله: استکبارستیزی، دفاع از مظلومان، عدم وابستگی به حزب و جناح، عقلانیت، عدالت اجتماعی، محبوبیت جهانی، مقاومت و ایستادگی و تمرکز بر هدف‌های ارزشمند، از خصایص بارز این شهید بزرگوار است.

با عنایت به توضیحات فوق و مرور پیشینه پژوهشی موجود، آنچه این مقاله را از دیگر نوشته‌های مشابه آن متفاوت نموده است نگاه ویژه نگارندگان به جنبه‌های حرفه‌ای و اخلاقی زندگی سردار سلیمانی به‌مثابه سرمایه نمادین، در جهت ارتقای کیفی مؤلفه‌های حرفه‌ای معلم توأم با رشد اخلاقی است که در پژوهش‌های انجام‌شده به آن اشاره‌ای نشده است.

روش‌شناسی

این پژوهش با هدف طراحی طرحواره اخلاق حرفه‌ای معلم با تبیین اندیشه و زندگی شهید قاسم سلیمانی به روش موردپژوهی انجام گرفته و با بررسی زندگی سردار سلیمانی به این سؤال پاسخ داده شده است:

شاخص‌های معلم حرفه‌ای در زندگی سردار سلیمانی، با تأکید بر تأثیر مثبت در رشد اخلاقی نسل جدید معلمان، چیست؟

در این پژوهش به منظور تبیین و شناسایی و تعالی مدل رشد حرفه‌ای معلم در مکتب شهید سلیمانی، از روش «موردپژوهی» یا «مطالعه موردی» بهره‌جسته‌ایم. موردپژوهی یا تجربه‌کاوی «فرایندی منظم، دقیق و روشمند است که در متن سند یک تجربه که حاصل فرایند تجربه‌نگاری است با هدف کشف، استنباط و استنتاج آموزه‌های کلی صورت می‌گیرد» (خاکی، ۱۳۸۸). موردپژوهی، یکی از انواع روش‌های تحقیقی است که به مطالعه عمیق یک مورد، یک موضوع یا یک

پدیده خاص می‌پردازد (گلینی‌مقدم، ۱۳۹۳). از نظر سرمد و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهش به روش مطالعه موردی، برخلاف پژوهش‌های آزمایشی، پژوهشگر به دست‌کاری متغیر مستقل و مشاهده اثر آن بر متغیر وابسته نمی‌پردازد؛ هم‌چنین مانند پژوهشگری که در تحقیق پیمایشی با انتخاب نمونه‌ای با حجم وسیع و معرف جامعه درباره تعدادی از متغیرها به بررسی می‌پردازد، عمل نمی‌کند. پژوهشگر مطالعه موردی، یک مورد را انتخاب و از جنبه‌های مختلف بررسی می‌کند. این مورد می‌تواند یک «واحد» یا سیستم با حدود مرز مشخص و متشکل از عناصر و عوامل متعدد و مرتبط به هم باشد.

این آموزه‌ها قابل تجویز مستقیم به دیگران یا الهام‌گیری خلاقانه از آن هستند. موردپژوه، آموزه‌های استخراج‌شده را مبنای عمل خود قرار داده و به دیگران نیز توصیه می‌کند. نکته محوری در موردپژوهی این است که نمونه‌های موردی، مانند مبنایی است که با آن به شیوه استقرایی از طریق شناخت الگوهای روابط درون‌ساختاری (نمونه‌های موردی) و برهان‌های منطقی نظریه ایجاد می‌گردد و بسط می‌یابد (خاکی، ۱۳۹۲).

در این پژوهش پس از بررسی و تبیین کامل مؤلفه‌های حرفه معلمی و تطبیق آن با زندگی حرفه‌ای سردار سلیمانی، شاخص‌های برجسته جدیدی با توجه به روایت‌های زندگی وی، به شیوه استقرایی استخراج، جمع‌آوری و جهت تعالی مؤلفه‌ها به آن اضافه شد.

یافته‌ها

جلوه‌هایی از اخلاق حرفه‌ای در اندیشه، گفتار و رفتار شهید سلیمانی مبرهن است که قرار گرفتن در جایگاه الگوی اخلاق حرفه‌ای و کاربردی، سندی متقن می‌طلبد که تجلی‌گاه آن اندیشه، گفتار و رفتار هر فرد است؛ لذا بر آن شدیم که قبل از ورود به بحث، پرتوهایی از اخلاق را در اندیشه، کلام و عملکرد شهید سلیمانی ترسیم کنیم. در بدو امر، استخراج و استنباط و جستجوی شاخصه‌هایی از اخلاق حرفه‌ای معلم در تفکر و تجارب زیسته مردی که رسانه‌های بیگانه او را قوی‌ترین مرد خاورمیانه، چگوارای ایرانی‌ها (کاوه، ۱۳۹۸) ژنرال بی‌سایه (کاوه، ۱۳۹۸) لقب داده بودند، دشوار و دور از ذهن به نظر می‌آید و این انگاره زمانی قوت می‌یابد که با تورق کتاب‌های تاریخ پیشینیان و در گوشه و کنار صفحات آن، جدال مردان شمشیر و مردان قلم را نظاره می‌کنیم. درحالی‌که انسان‌هایی چون قاسم سلیمانی دل‌ها موفق شده‌اند این‌گونه معادلات را بر هم بزنند و شاید به همین دلیل او را «جامع اصداد» (نادم، ۱۴۰۰) خوانده‌اند.

در اندیشه و نگرش شهید سلیمانی، صحنه دفاع مقدس، جامع‌ترین صحنه برای تربیت بود(مهروان‌فر، ۱۳۹۷). او با امتزاج اخلاق و سیاست نشان داد که بین این دو، تعارض و تنازعی وجود ندارد. بلکه تهدید و تدبیر، قرابتی دیرینه دارند و شالوده این تفکر در مکتب اسلام ناب محمدی بود که حاج قاسم خود، پرورده همان مکتب بود؛ مکتبی که سردمداران آن، حضرت

ختمی مرتبت (ص) و امیر مؤمنان (ع) و اهل بیت عصمت و طهارت (ع) بودند. او از بهشت اخلاقیات و رفتاری سخن می‌گفت که سازنده آن انسان‌ها بودند و معتقد بود آن بهشت گمشده، جبهه‌ها هستند که شرط رسیدن به آن، انعکاس حقیقی و بدون اغراق و اغماض آن است. شهید سلیمانی، جبهه‌ها را به‌عنوان پرجاذبه‌ترین و حقیقی‌ترین حرکت فرهنگی می‌دانست که می‌توانست نسل جوان را بیمه کند. البته او عالم بی‌عمل هم نبود، چراکه خود، قلم به دست گرفته و با نگارش خاطرات یاران شهیدش، در جهت احیای این حرکت فرهنگی، گام‌هایی برداشته بود.

در کتاب «جستاری در خاطرات حاج قاسم»، به‌وضوح مناعت طبع و تواضع شهید سلیمانی بر خواننده مسجل می‌شود، چراکه در تمام اوراق آن، سردار سلیمانی ایثار، خلوص، شجاعت، عرفان، تدبیر، اشتیاق، توکل، ابتکار عمل و سایر صفات و خصال پسندیده هم‌زمانش را نوشته است و به‌گونه‌ای نقش آنان را پررنگ جلوه داده است که مخاطب نقش کلیدی نگارنده خاطرات را به‌عنوان فرمانده این نبردها از یاد می‌برد. گو این‌که شهید سلیمانی با این سبک نوشتاری، چون عارفی است که با گفتن خوبی‌های دیگران قصد دارد سر خود را بیوشاند.

از دیدگاه شهید سلیمانی، دفاع مقدس، بر پنج پایه استوار است: جهاد، اخلاق، معنویت، عبودیت و ولایت. در نگاه او دومین رکن جبهه، اخلاق بود و وی آن را چنین وصف می‌کند: «... یک اجتماع عظیم سه هزارروزه یعنی سه هزار شبانه‌روز، انسان‌های متفاوت، در سنین مختلف، در سطوح گوناگون، از جغرافیای متفاوت، کنار هم قرار بگیرند و همه مسلح، بخواهند، بجنگند و کوچک‌ترین دعوایی، توهینی، سخن درستی و ناراحتی به وجود نیاید. هیچ درجه‌ای نبود، نه کسی سردار سلیمانی بود، نه سرهنگ نه سرگرد، این‌ها نبود، کسی به این درجات فکر نمی‌کرد. کلمه متداول آنجا برادر بود هیچ بالاتر و پایین‌تری وجود نداشت، تمردی نبود، ادب در جبهه‌ها حاکم بود» (سلیمانی، ۱۳۹۴).

رفتار شهید سلیمانی مؤید این نکته بود که پایه تعامل و مناسبات وی با آحاد جامعه، اصل کرامت و عزت نفس انسان است. وی با وجود اینکه بارها در معرض ترور و آسیب قرار گرفته بود (کاوه، ۱۳۹۸) بی‌محابا به میان مردم می‌رفت و در مراسمات اجازه نمی‌داد که به خاطر حضور او مردم را بازرسی نمایند؛ چراکه او این اقدام را توهین به مردم می‌دانست. متواضعانه، عشق و عطوفت را به مردم هدیه می‌داد و خاک پای ملت ایران را متبرک می‌دانست (مهروان‌فر، ۱۳۹۷). مهر و صمیمیت، هم‌دردی و هم‌دلی و ارادت او در حادثه سیل خوزستان سال ۱۳۹۸ زبانزد خاص و عام بود (طهماسبی، موسوی و قربانی، ۱۳۹۹) و زیباترین نقشی که اوج مرام و تعهد او را به تصویر کشید، بوسه بر پیشانی جوانی بود که حاضر به ترک خانه برای در امان ماندن از سیلاب نبود (روح‌اللهی، ۱۴۰۰).

در جلوه‌ای دیگر همین شخصیت لطیف، در میدان کار و در صحنه تعامل با فرماندهان نظامی، جدی، رسمی و قاطع بود به‌گونه‌ای که تخلف، سستی، روحیه استکباری، دنیاطلبی و ناکارآمدی

فرماندهان و مسئولان برایش قابل تحمل نبود و مقتدرانه و قاطعانه متخلفان را تنبیه و توبیخ می‌نمود (بیات و سید طباطبایی، ۱۳۹۹). از ویژگی‌های بارز سبک فرماندهی وی اقتدار و قاطعیت بود؛ با این حال در مواجهه با گروه‌های مقاومت، شیوه مدیریت و فرماندهی او آمرانه و دستوری نبود؛ بلکه «سبک او برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری مشارکتی، نقدپذیری و مشورت‌پذیری، اعتقاد به کار کارشناسی، فرماندهی اقناعی و سبک مربی‌گری» بود (روح‌اللهی، ۱۴۰۰).

مؤلفه‌های حرفه معلمی در زندگی و اندیشه شهید سلیمانی

در کتاب «اخلاق حرفه‌ای در مدرسه» مؤلفه‌های حرفه معلمی چنین معرفی شده‌اند: دانش تخصصی، تجربه شغلی، توانایی و مهارت، نگرش متمایز، مرام اخلاقی و تعهد حرفه‌ای. مؤلفان کتاب، این شش مؤلفه را سنجه خوبی برای گزینش معلمان در مدرسه معرفی نموده‌اند (فرامرزق‌راملی و همکاران، ۱۳۹۵)؛ که در جدول (۱) با هدف ارتقای طرحواره اخلاق حرفه‌ای معلم، به تطبیق و بررسی این مؤلفه‌ها در زندگی و اندیشه شهید سلیمانی پرداخته‌ایم؛ اکنون در این مبحث به تحلیل، تفسیر و جایگاه این مؤلفه‌ها در زندگی و اندیشه سردار سلیمانی می‌پردازیم.

دانش تخصصی: اولین مؤلفه حرفه معلمی، تجهیز معلم به دانش تخصصی، دارا بودن مهارت، توانایی و آشنایی با سبک‌های یاددهی و یادگیری است تا بتواند انتقال‌دهنده این دانش به متربیان باشد. همان‌گونه که قبلاً اشاره شد سردار سلیمانی دارای مدرک دانشگاهی یا حوزوی نبود اما داشتن یا نداشتن این مدارک، دال بر وجود یا نبود دانش تخصصی نیست؛ چراکه در این امر، ملاک‌های دیگری از جمله میزان درک و یافتن حقایق، عقلانیت، تدبیر، خردورزی و... دخیل است. شواهد زیادی حاکی از خردورزی و تدبیر سردار سلیمانی، در دوران دفاع مقدس و دوره فرماندهی ایشان در سپاه قدس، وجود دارد که به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

در مقاله «شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های نفوذ اجتماعی در سبک رهبری شهید قاسم سلیمانی» به نقل از یکی از مصاحبه‌شوندگان آمده است: «بخشی از اعتبار سردار سلیمانی نیز به دلیل تسلط او بر موضوعات با بهره‌گیری از نگاه تخصصی و جامع بود. حاج قاسم بسیار با مطالعه بود و به شدت در موضوعات مختلف نگاه تخصصی داشت...» (روح‌اللهی، ۱۴۰۰) در همین مقاله از عضو هیئت‌علمی یکی از دانشگاه‌ها نقل نموده است که گرچه شهید، خود را کارشناس مطلق نمی‌دانست اما به کار کارشناسی یعنی کامل و عملیاتی معتقد بود (روح‌اللهی، ۱۴۰۰). رهبر فرزانه انقلاب نیز شجاعت و تدبیر توأمان را از ویژگی‌های شهید سلیمانی می‌داند (شیرازی، ۱۳۹۹).

تجربه شغلی: دومین مؤلفه حرفه معلمی، تجارب شغلی است که از عوامل رشد و بالندگی حرفه معلمی و توسعه دانش تعلیم و تربیت است. در مکتب شهید سلیمانی تجربه، اهمیت زیادی داشت، تا جایی که برخی معتقدند وی برای تجربه، ارزش و اعتباری فراتر از دستور مقامات بالاتر قائل بود (سلیمانی، ۱۳۹۴). عمل‌گرایی، جهت‌دهنده زندگی او بود و همان‌طور که در جدول (۱) هم به

آن اشاره شد شهید سلیمانی موفقیت و قابلیت یکی از هم‌زمانش را دستاورد شناخت و تجارب او می‌دانست. تأملات او در باب علم و تجربه، ضلع سومی هم داشت و به نظر می‌رسد بیش از هر چیز، تابع عقلانیت، زمینه و موقعیت بود. سردار سلیمانی در خاطرات خود چنین می‌نویسد: «بعضی برادران اواخر [جنگ] به کلاس‌های آموزشی دانشگاه سپاه رفته بودند یا دوره‌های دافوس (دانشگاه فرماندهی و ستاد) را گذرانده بودند، وقتی جبهه می‌آمدند دچار مشکل می‌شدند چون آن چیزی را که خوانده بودند با آن چیزی که در عمل می‌دیدند قابل‌مقایسه نبود. اواخر جنگ مانع می‌شدیم که فرمانده گردان‌هایمان به چنین کلاس‌هایی بروند. چون شاکله جنگ ما به چنین آموزش‌هایی نمی‌خورد. ما درگیر یک جنگ نابرابر بودیم و جنگ نابرابر ابزار و تفکر خودش را می‌طلبد» (سلیمانی، ۱۳۹۴). چنین استنباط می‌شود که سردار سلیمانی بدون سوگیری در برابر دانش یا تجربه، هوشمندانه علت ممانعت از حضور فرمانده گردان‌ها را در این کلاس‌ها، تفاوت شاکله دفاع مقدس با سایر نبردها می‌داند و راه سومی را نشان می‌دهد که همان شناسایی زمینه، تأمل در ابزار و روش‌های خاص است.

مهارت و توانایی: از دیگر مؤلفه‌های حرفه معلمی، مهارت و توانایی است که معمولاً توأم با یکدیگر می‌آید. تفاوت این دو در آن است که توانایی، از مهارت پایدارتر است و می‌تواند جنبه ژنتیکی داشته باشد؛ در حالی که مهارت، قابلیت یادگیری داشته و معطوف به هدف است (فرامرز قراملکی و همکاران، ۱۳۹۵). از شاخصه‌های مکتب سردار سلیمانی، توانایی و مهارت تحسین‌برانگیز اوست. منابع موجود او را فرماندهی معرفی می‌کنند که مهارت در تاکتیک‌های نظامی را با تجربه شخصی آموخته است (سلیمانی، ۱۳۹۴). از سویی، هرکس زندگی او را مرور کند گمان می‌کند در قاموس حیات او ناتوانی راهی ندارد. مقام معظم رهبری نیز توانایی سلیمانی را در مقابله با نقشه‌ها، تشکیلات، دیپلماسی و زورگویی آمریکایی‌ها و خنثی کردن نقشه‌های آنان در غرب آسیا را قسمتی از بیلان کار او می‌داند.

تعهد یا مرام حرفه‌ای: پنجمین مؤلفه حرفه معلمی که خود شامل ده ویژگی است:

- خستگی‌ناپذیری و تلاش؛ رویکرد سلیمانی به سختی‌ها، لذت‌بخش بودنش بود. او سعی و تلاش را سرمایه خود می‌دانست.

- یادگیرنده بودن و آموزش‌پذیری، از جمله خصایصی بود که به‌وضوح در سردار سلیمانی دیده می‌شد و از مصادیق آن، تسلط بر زبان عربی در یک دوره کوتاه و نیز یادآوری تجارب شکست‌ها، برنامه‌ریزی و زمینه‌سازی جهت جبران آن بود.

- خودانگیزگی؛ به‌جرات می‌توان گفت این ویژگی، شالوده تعهد و مرام حرفه‌ای است و انگیزش درونی چون چشمه‌ای زاینده، عشق به حرفه را رقم می‌زند. در اندیشه سردار سلیمانی خودانگیزگی و خودساختگی، رمز شهادت بود.

- نقدپذیری: از صفات بارز سردار سلیمانی نگرش انصاف‌مدارانه او بود. به نظر می‌رسد نگارش نامه و کسب حلالیت و عذرخواهی از خانواده عراقی و اعلام آمادگی جهت پرداخت خسارت، در راستای همین ویژگی بود.

- خود انتقادی: سردار سلیمانی با وجود تمام خدمات ارزنده‌اش، در وصیت‌نامه خود، از فرزندان شهدا، به‌واسطه ادا نکردن حق آنان حلالیت می‌طلبد. او همواره خود را بدهکار ملت و شهدا می‌دانست. در موردی دیگر که حاج قاسم، هم در خاطرات هم در سخنرانی ذکر کرده، مراسم تجلیل پاسدار نمونه بود؛ مراسمی که شهید زندگی به‌واسطه مناعت طبعش، از این‌که به‌عنوان پاسدار نمونه مورد تشویق واقع شده، سخت اندوهگین می‌شود و به سردار سلیمانی اعتراض می‌کند. سردار سلیمانی، بارها ضمن یادآوری این خاطره، از این‌که خاطر آن شهید را مکدر نموده، اظهار پشیمانی کرده است.

- تلاش برای شکوفایی دیگران: از ویژگی‌های بارز سردار سلیمانی، دیدن دیگران و ندیدن خود بود و همان‌طور که قبلاً هم اشاره شد این سبک نگارش، بر سراسر خاطرات خودنوشت وی، سایه افکنده است. او در صحنه عمل هم نشان داده است که همواره برای رشد و موفقیت دیگران با آنان همراه و همگام بوده و با تفویض اختیار به دیگران، نردبان ترقی آنان را فراهم نموده است.

- تقدیر و تشویق دیگران: این رویکرد را به‌وضوح می‌توانیم در خاطرات شهید سلیمانی، مشاهده کنیم. او سرتاسر خاطراتش را به تقدیر، تجلیل و توصیف هم‌زمان شهیدش مزین نموده است.

- کار گروهی: در مورد این مؤلفه هم مصادیق بی‌شماری در زندگی شهید سلیمانی وجود دارد که پرداختن بدان در حوصله این مقاله نمی‌گنجد. در جدول (۱) به برخی از این موارد اشاره شده است.

- نظم؛ روشن است که مشاغل نظامی همواره با نظم و ترتیب خاص همراه است. سردار سلیمانی نیز در دیباچه خاطرات خود مبحثی را تحت عنوان «اهمیت نظم در عملیات» آورده است. او معتقد است در همه کارها وجود نظم ضروری است و عامل از هم‌گسستگی را بی‌نظمی می‌داند. نظم در زندگی سردار سلیمانی مصادیق زیادی داشته است.

- مباحثات به حرفه: هویت هر حرفه‌ای می‌تواند در گرو حفظ حرمت و افتخار به آن باشد. این مؤلفه در حیات و ممت سردار سلیمانی به‌خوبی نمایان شده است. او در کمال خضوع به سرباز بودن برای ملت افتخار می‌کند. این همان لقبی است که اکنون زینت‌بخش مزار اوست.

نگرش متمایز: واپسین مؤلفه حرفه معلمی، داشتن نگرش متمایز است که خود شامل ۵ ویژگی است؛ از جمله:

- ژرف‌نگری: داشتن نگاهی ژرف و دیدن لایه‌های درونی و زیرین در حرفه معلمی ضرورت دارد. نگرش عمیق در اندیشه و زندگی سردار سلیمانی مشهود است؛ وی در وصیت خود به یارانش، رمز پیروزی را شناخت دشمن، اخذ تصمیم و عملکرد به‌موقع می‌داند. این رویکرد در سایر گفتار و

رفتارهای وی نیز دیده می‌شود. در یکی از سخنرانی‌ها سردار سلیمانی، مسائلی چون سوگیری‌های چپ و راست، اصلاح‌گرا و اصول‌گرا، بی‌حجاب و باحجاب را جزو پوسته ظاهری جامعه می‌داند و گوشزد می‌کند که جامعه، مانند خانواده ما و جوانان به‌مثابه فرزندان ما هستند.

- آینده‌نگری: دوراندیشی و نگرش بلندمدت در هر حرفه‌ای اهمیت خاص دارد. این نوع نگرش در سراسر زندگی سردار سلیمانی بسیار پررنگ بود. او در دوره هشت سال دفاع مقدس، با انجام تدابیر لازم، شناسایی، پیش‌بینی و پیشگیری از تلفات نیروها، آینده‌نگری را در عمل نشان داد. او حتی در واپسین روزهای زندگی، در آخرین جلسه با فرماندهان گروه‌های مقاومت خط‌مشی و برنامه و منشور پنج سال آینده آنان را ترسیم نمود.

- نگرش سیستمی: حرفه‌ای‌ها رویکردی سیستمی‌نگر دارند و با این نگرش، منافع سازمان را بر منافع شخصی ترجیح می‌دهند. این نوع نگرش در مکتب سردار سلیمانی کاملاً به چشم می‌خورد. در زندگی او منیت و منفعت شخصی جایگاهی نداشت. آنچه برای او اهمیت داشت و بارها مستقیم و غیرمستقیم در سخنان و عملکردش دیده شده بود، ترجیح منافع اسلام و منافع ملی بود. سردار سلیمانی خود را فدایی و خدمت‌گزار مردم می‌نامید و وجودش را نذری برای ملت ایران می‌دانست (وصیت‌نامه شهید سلیمانی).

- جامع‌نگری: حرفه‌ای‌ها در نگرش خود به تمام ابعاد وجودی یک پدیده توجه می‌کنند. در این راستا سردار سلیمانی گرچه در کسوت فرماندهی نظامی بود اما او تنها الگوی عرصه سیاست و جنگاوری نبود، بلکه «الگوی جامع اخلاقی، فکری، معرفتی، معنوی و نمونه‌ای برجسته از مدیریت جهادی» بود (مرادی کوچی و همکاران، ۱۳۹۹).

- نگرش انتقادی: تفکر انتقادی، تفکری اندیشمندانه و خردورزانه است. عملکرد و رفتار سردار سلیمانی در برابر اکثریت افراد، مؤید این است که شالوده نگرش انتقادی وی بر اندیشه‌ای مثبت استوار بود. باین‌وجود در قبال مسئولان و فرماندهان، رفتاری رسمی، جدی و انتقادی داشت که به برخی از مصادیق آن در جدول (۱) اشاره نموده‌ایم.

جدول (۱): تبیین مؤلفه‌های حرفه معلمی در مکتب شهید سلیمانی

مؤلفه‌های حرفه معلمی	مصادیق مکتب شهید سلیمانی	منبع
دانش تخصصی	تسلط بر بهره‌گیری از نگاه تخصصی و جامع، بخشی از اعتبار سردار سلیمانی بود.	روح‌الهی، ۱۹:۱۴۰۰
تجارب شخصی	سردار سلیمانی، قابلیت‌ها و رمز موفقیت حمید ایران‌منش (هم‌رزم شهید) را حاصل شناخت و تجارب او می‌دانست.	سلیمانی، ۲۱:۱۳۹۴
	در نظر شهید سلیمانی، تجارب، ارزش و اعتباری بیش از دستورات مقامات بالاتر داشت.	سلیمانی، ۱۶۵:۱۳۹۴

ادامه جدول (۱): تبیین مؤلفه‌های حرفه معلمی در مکتب شهید سلیمانی

مؤلفه‌های حرفه معلمی	مصادیق مکتب شهید سلیمانی	منبع
مهارت	شهید سلیمانی معتقد بود ارزش مدارک دانشگاهی در تطبیق با عمل است.	سلیمانی، ۱۳۹۴:۱۴۹
	او فرماندهی بود که مهارت در تاکتیک‌های نظامی را با تجربه شخصی آموخته بود.	سلیمانی، ۱۳۹۴:۱۶۵
توانایی	توانایی سردار سلیمانی در مقابله با نقشه‌ها، تشکیلات و دیپلماسی و زورگویی آمریکایی‌ها و خنثی کردن نقشه‌های آنان در غرب آسیا.	شیرازی، ۱۳۹۹:۹۶
خستگی‌ناپذیری و تلاش	شهید سلیمانی تمهیدات و سختی‌های عملیات والفجر ۸ را بسیار لذت‌بخش ترسیم می‌نماید.	سلیمانی، ۱۳۹۴:۱۱
	شهید سلیمانی تمام ثروت و ذخیره‌اش را سعی و تلاش در دفاع از دین می‌داند.	وصیت‌نامه شهید سلیمانی
یادگیرنده بودن	سردار سلیمانی خستگی‌ناپذیر بود و استراحتش برای مدتی کوتاه.	شکوربان، ۱۳۹۷:۴۴
	یادآوری تجربه شکست کربلای ۴ و انجام تدابیر، برنامه‌ریزی و زمینه‌سازی برای جبران این شکست	سلیمانی، ۱۳۹۴:۹۳
خودانگیزگی	آموزختن زبان عربی در مدتی کوتاه	سخنرانی سید حسن نصرالله در مراسم هفتمین روز شهادت حاج قاسم
	شهید سلیمانی، خودساختگی را رمز شهادت می‌دانست.	سلیمانی، ۱۳۹۴:۱۵
نقدپذیری	کسب حلالیت و اعلام آمادگی برای جبران خسارت خانواده‌ای که از خانه آنان به‌عنوان سنگر در عراق استفاده نموده بود.	جابری، ۱۳۹۹:۲۶
خود انتقادی	ابراز ندامت، به دلیل برپاداشتن مراسم تجلیل که موجب ناراحتی پاسدار نمونه (مهدی زندی) شده بود.	سلیمانی، ۱۳۹۴:۸۷
	طلب عفو و حلالیت از فرزندان شهدا به‌واسطه ادا نکردن حق آنان	وصیت‌نامه شهید

ادامه جدول (۱): تبیین مؤلفه‌های حرفه معلمی در مکتب شهید سلیمانی

مؤلفه‌های حرفه معلمی	مصادیق مکتب شهید سلیمانی	منبع
تلاش برای شکوفایی دیگران	همکاری و تفویض اختیار به هم‌رزم خود در جهت پیشبرد اهداف عملیات.	سلیمانی، ۱۳۹۴: ۲۳
	ترسیم خط‌مشی در انتخاب فرماندهان و سفارش به برادران سپاهی و ارتشی	وصیت‌نامه شهید
تشویق دیگران	برپایی مراسم تجلیل از پاسدار نمونه	سلیمانی، ۱۳۹۴: ۸۷
	سردار سلیمانی، بدون اشاره به نقش خود، نقش هم‌رزمان شهیدش را در عملیات توصیف می‌نمود؛ از خانواده‌های شهید تقدیر می‌کرد و به تقدیر از آنان توصیه می‌نمود	سلیمانی، ۱۳۹۴: ۲۱-۱۳۷
کار گروهی	واگذاری تصمیم‌گیری و مسئولیت اجرا به گروه‌های مقاومت	روح‌اللهی، ۱۴۰۰: ۳۰
	کمک گرفتن از موکب‌های اربعین در سیل خوزستان	طهماسبی، موسوی و قربانی، ۱۳۹۹: ۲۰۰
	تشکیل ستاد بازسازی عتبات عالیات	طهماسبی، موسوی و قربانی، ۱۳۹۹: ۲۰۰
نظم	سردار سلیمانی معتقد بود نظم در عملیات و هر کاری (نظامی یا غیرنظامی) مهم است	سلیمانی، ۱۳۹۴: ۳۵
مباهات به حرفه	سردار سلیمانی به سرباز بودن برای دفاع از ملت، افتخار می‌کرد.	شیرازی، ۱۳۹۹: ۴۸
ژرف‌نگری	سفارش شهید سلیمانی به شناخت دشمن و اخذ تصمیم و عمل به‌موقع جهت وصول به پیروزی	وصیت‌نامه شهید
آینده‌نگری	تذکر شهید سلیمانی به علما که آسیب به نظام، از بین رفتن دین را در پی دارد.	وصیت‌نامه شهید
	انجام تدابیر لازم، شناسایی و پیش‌بینی، از جمله در عملیات والفجر ۸	سلیمانی، ۱۳۹۴: ۵۷-۵۳
	در زمان جنگ و در عملیات شناسایی، برای پیشگیری از تلفات نیروهای تحت فرمان خود، جانش را به خطر می‌انداخت.	سلیمانی، ۱۳۹۴: ۱۶۱

شیرازی،
۱۳۹۹: ۴۸

شیرازی،
۱۳۹۹: ۴۸

ادامه جدول (۱): تبیین مؤلفه‌های حرفه معلمی در مکتب شهید سلیمانی

مؤلفه‌های حرفه معلمی	مصادیق مکتب شهید سلیمانی	منبع
	شهید، در آخرین دیدارش با مسئولین گروه‌های مقاومت در سوریه، از برنامه‌ها و منشور گروه‌های مقاومت برای پنج سال آینده صحبت کرد.	موسسه جوانان آستان قدس رضوی، ۱۳۹۸:۹۳
	سفارش شهید سلیمانی به این‌که ملاک مسئولیت‌ها را برای انتخاب فرماندهان، شجاعت و قدرت اداره بحران قرار دهید.	وصیت‌نامه شهید
نگرش سیستمی	سردار سلیمانی خود را خدمت‌گزار و فدایی مردم می‌نامید. او وجود خود را نذر ملت ایران می‌دانست.	وصیت‌نامه شهید
جامع‌نگری	شهید سلیمانی، علاوه بر سیاست، به انسانیت و عاطفه‌ها و فطرت‌ها نیز توجه داشت.	وصیت‌نامه شهید
	به نقل از ابوامین، سردار سلیمانی در یکی از عملیات‌ها با یکی از سرداران مشهور ایرانی به دلیل عملکرد ضعیفش برخورد کرد و بدون اغماض او را عزل نمود.	بیات، سید طباطبایی، ۱۳۹۹:۱۷۷
نگرش انتقادی	به نقل از ابورشید، با مسئول عالی‌رتبه‌ای که نسبت به زیردستانش رفتار بدی داشت، بسیار جدی و تند برخورد کرد.	بیات، سید طباطبایی، ۱۳۹۹:۱۷۷
	به نقل از ابوحیدر، به مسئولین و فرماندهانی که به دنبال منافع دنیوی و تجملات مادی بودند، اعتراض می‌نمود و آنان را به ایران بازمی‌گرداند.	بیات، سید طباطبایی، ۱۳۹۹:۱۷۷

ارائه و تبیین طرحواره تعالی مؤلفه‌های حرفه معلمی

اخلاص

یافته‌های پژوهشی، تقاضا برای رهبری مؤثرتر در سراسر دنیا را نشان می‌دهد؛ به همین دلیل جدیدترین مطالعات علمی بر یافتن ویژگی‌های رهبران تأکید دارد و نکته قابل توجه در این مطالعات تأکید بر نکات اخلاقی چون صداقت، درستکاری و برانگیختن دیگران به عمل است (کلینگریگ و همکاران، ۲۰۰۶). پرواضح است که این مهم با بررسی خصایص شخصیت‌های ماندگار مانند سپهبد شهید سردار سلیمانی که با رهبری کم‌نظیرش بزرگ‌ترین خدمات را به ایران و جهان اسلام عرضه داشت و بنیان‌گذار مکتبی ماندگار در تاریخ گردید، آشکارتر می‌گردد. بدون تردید شناخت ایشان امر مهمی است که می‌تواند برای تمام دوستداران ایشان در سطح بین‌المللی و مخصوصاً کشور عزیزمان

ایران بسیار ارزشمند و حائز اهمیت باشد و در این میان تحقیق و واکاوی در خصوص مؤلفه‌ای که سنگ بنای مکتب بزرگ ایشان است جایگاه ویژه‌ای دارد.

سردار سلیمانی دارای ویژگی‌های برجسته و کم‌نظیری بود. برخی از این خصائل در رفتار، گفتار و آثار وی، نمود و مصداق عینی دارد و برخی دیگر در سخنان اطرافیان، هم‌زمان و نزدیکان وی به‌کرات بیان شده است؛ و به قول مولانا «خوش‌تر آن باشد که سر دلبران، گفته آید در حدیث دیگران» (مولوی، ۱۳۷۳) از جمله این خصلت‌ها، اخلاص است. به‌گونه‌ای که رهبر معظم انقلاب حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در یکی از سخنرانی‌هایشان در دیدار هزاران نفر از مردم قم در ۱۸ دی‌ماه ۱۳۹۸ برجسته‌ترین خصلت شهید سلیمانی را اخلاص خواندند و اضافه کردند: او شجاعت و تدبیرش را برای خدا خرج می‌کرد و اهل تظاهر و ریا نبود که ما نیز باید در دستیابی به این ویژگی بسیار مهم یعنی اخلاص، تلاش و تمرین کنیم. ایشان در زمینه اخلاص مثال‌زدنی حاج قاسم نیز فرمودند: در جلسه‌های رسمی با مسئولان مختلف، او به‌گونه‌ای در حاشیه و دور از چشم می‌نشست که باید می‌گشتید تا او را پیدا می‌کردید و می‌دیدید. در کلام دیگری ایشان در سخنرانی دی‌ماه ۹۸ می‌فرماید: مردم قدر سردار سلیمانی را دانستند و این ناشی از اخلاص است. این‌که دل‌ها این‌جور همه متوجه می‌شوند نشان‌دهنده این است که یک اخلاص بزرگی در آن مرد وجود داشت؛ مرد بزرگی بود (مقیمی، ۱۳۹۹). در یک کلام می‌توان گفت سخن از اخلاص بزرگ‌مرد جبهه و جنگ که رهبری، اخلاص مداری را جوهره مکتبش می‌نامند، عظمتی است که کلام قاصر و قلم، عاجز از ادای آن است.

اخلاص یعنی انسان قلبش را مخصوص حق کند تا احدی جز خدا در حرم دل او راه نیابد و هر کاری را که انجام می‌دهد فقط آن را برای خدا انجام دهد. به همین دلیل است که خداوند در آیه ۵ سوره بینه می‌فرماید: «وَمَا أَمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ؛ امر نشده بودند مگر بر اینکه خدا را با اخلاص کامل در دین پرستش کنند». اخلاص، خالص نمودن عمل از تمامی شایبه‌ها با قصد قربت به خداوند است؛ و این امر تنها برای کسی قابل تصور است که دوستدار و شیدای خدا باشد و صرفاً به آخرت بیندیشد و حب دنیا جایی در دل او نداشته باشد (فیض‌کاشانی، ۱۳۸۹). نراقی آفت اخلاص را ریا دانسته و معتقد است اخلاص در عمل از والاترین مراتب خلوص است (نراقی، ۱۳۷۸).

تجلیات رفتاری نیت خالصانه سردار سلیمانی شهید را می‌توان چنین برشمرد: پرهیز از تظاهر، ابراز احساسات، خدمت بی‌منت، وقف کار، صداقت، محبت، سازگاری، اعتقادات همراه با عمل، دوستی خالصانه، عمل صالح، ایثار، تواضع، وفای به عهد و شجاعت (مقیمی، ۱۳۹۹). مسلماً تبیین و بررسی هریک از این مضامین توأم با مصداق‌هایی از زندگی سردار سلیمانی، جهت الگوسازی نسل جوان، ارزشمند است که تفصیل آن مجال دیگری می‌طلبد.

تواضع و فروتنی

تواضع و فروتنی از جمله ارزش‌های اخلاقی است که سهم مهمی در روابط اجتماعی دارد. تواضع به معنای شکسته‌نفسی‌ای است که مانع خودبتریبینی انسان است و لازمه آن، رفتار و گفتار محترمانه با دیگران و اکرام آنان است. و استمرار در این فضیلت کبر را از بین می‌برد (نراقی، ۱۳۷۸).

دو مؤلفه تواضع و فروتنی، در رشته‌های مختلف از رفتار سازمانی گرفته تا روانشناسی مثبت‌گرا مورد مطالعه قرار گرفته است. نتایج جدیدترین پژوهش‌ها نشان می‌دهد که فروتنی بر شایستگی‌های عاطفی و اجتماعی از جمله خودآگاهی، خودمدیریتی، آگاهی اجتماعی و مدیریت روابط، تأثیر مثبت و معناداری دارد. همچنین دستاورد مطالعات اخیر از نقش مهم فروتنی در یادگیری و توسعه شخصی پشتیبانی می‌کند (نیلسن و همکاران، ۲۰۱۸). گزینش مصداق تواضع و فروتنی از زندگی مردی که کسی اندکی غرور در رفتار و کردارش، چه در زندگی شخصی و خانوادگی، چه در زندگی اجتماعی، مشاهده نکرده است، کار راحتی نیست. به‌عنوان نمونه‌ای کوچک از تواضع همیشگی ایشان همین بس که در جایی با تواضع می‌گوید: «ما سرباز ابومهدی المهندس بودیم» (مقیمی، ۱۳۹۹). بدون تردید سردار سلیمانی شهید به تمام ویژگی‌ها و خصلت‌های رهبری مؤثر، در سطح قابل قبولی دست‌یافته بود که در قامت یک مکتب، توانست برای نسل جوان نقش الگویی داشته باشد؛ مکتب عظیمی که اگر به شایستگی و درست‌شناسانده شود، چه‌بسا بتواند هرکدام از جوانان ما را به سلیمانی دیگری تبدیل کند.

بررسی فرایند زندگی سردار سلیمانی بزرگ نشان می‌دهد که در کنار اخلاق حرفه‌ای مورد تأکید صاحب‌نظران و بزرگان، در زندگی بزرگ‌مرد تاریخ جهاد ایران، خصایص دیگری به شکل بارز خودنمایی می‌کند. خصایصی که ایشان را در کسوت یک الگوی متمایز دانشگاه زندگی، مدرسه عملی و استادی بی‌نظیر برای آحاد مختلف مردم در گروه‌های سنی متفاوت برجسته ساخته است. تواضع و فروتنی از خصلت‌هایی است که در زمره این ویژگی‌ها قرار می‌گیرد؛ خصلتی که در لحظه‌لحظه زندگی ایشان از کودکی تا نوجوانی، از نوجوانی تا جوانی و از جوانی تا بزرگسالی به شکل بسیار زیبایی جلوه‌نمایی می‌کند. سلوک متواضعانه، یکی از شاخصه‌های زندگی مردان بزرگ به شمار می‌رود؛ چراکه ایشان همه‌چیز را لطف خدا می‌دانند و تنها در مقابل پروردگار احساس نیاز دارند. در زندگی حاج قاسم، مصادیق این ویژگی محدود و موردی نیست. در واقع تمام زندگی ایشان، نمونه‌ای بارز از رهبری متواضعانه است. البته لازم به ذکر است فروتنی وی توأم با صلابتی مثال‌زدنی بود. بدون تردید صلابت حماسی و مقام و درجه ارشد نظامی در طول سال‌های فرماندهی شهید سلیمانی، هیچ‌گاه برایش در اولویت نبود؛ از این‌رو بود که جان، توان و دارایی‌اش را در راه خدا داد. این سیره و روشش بود که توانست دل‌ها را تسخیر کند (شکورپان‌فرد، ۱۳۹۷). او اگرچه در عالی‌ترین جایگاه‌های مدیریتی و فرماندهی بود، اما همواره مانند یک سرباز ساده در جمع نیروهای تحت‌الامر خود قرار می‌گرفت (نادم، ۱۴۰۰).

یارانش نیز رفتارهایش را بسیار متواضعانه توصیف می‌نمودند. در روایتی دیگر یکی از یارانش چنین می‌نویسد: ابراز ارادت ایشان به آستان مقدس امام هشتم (ع) بی‌نظیر بود. در نگاه، رفتار و تک‌تک حرکاتش این عشق موج می‌زد. خاطر من هست یک‌بار برای مراسم خطبه‌خوانی آمده بود مشهود؛ لباس خادمی‌اش را پوشید و به صحن انقلاب آمد. باوجود همه اصرارها قبول نکرد که در جایگاه علما و مسئولان آستان قدس بایستد. بین بقیه خدام بامتانت و آرام بین جمعیت ایستاد تا مراسم تمام شد (حسین‌پور، ۱۳۹۹).

اهتمام به مطالعه

شاید در ذهن آحاد جامعه، یک فرمانده نظامی در بالاترین سطح مدیریت استراتژیک، فردی باشد که فرصت برای پرداختن به بسیاری از امور مؤثر در رشد فردی مانند اهتمام به مطالعه را ندارد. از نکات قابل توجه زندگی سردار سلیمانی، همین تفاوت‌ها و متمایز بودن‌هاست. دختر ایشان در این خصوص چنین می‌نویسد: ساعت‌های کاری و فشرده‌گی مسئولیت‌هایش، بیشتر اوقات، وقتی برای امور شخصی‌اش باقی نمی‌گذاشت؛ اما یک چیز در این میان استثنا بود؛ مطالعه کردن و نوشتن. حاج قاسم هم خودش و هم ما بچه‌هایش را موظف به خواندن می‌دانست. دایره کتاب‌های انتخابی‌اش وسیع بود: از شعر فارسی و رمان خارجی تا کتاب‌های تاریخی و سیاسی و از خاطره‌ها و شرح‌حال‌ها تا کتاب‌های نظامی. روش خواندنش هم در نوع خود، جالب بود: کتاب را با دقت می‌خواند؛ بر ابتدا و میانه و انتهای کتاب یادداشت می‌نوشت. گاهی حتی یادداشت‌های مفصل‌ترش را در دفتر جداگانه‌ای ثبت می‌کرد.

بسیاری کتاب‌ها را با ماژیک رنگی نشانه‌گذاری می‌کرد و خط می‌کشید. بله این‌طور با کتاب‌ها مأنوس می‌شد (سلیمانی، ۱۳۹۹) یارانش در این خصوص چنین می‌نویسند حاج قاسم باوجود مشغله‌های زیادی که داشت خیلی اهل مطالعه بود. کتاب‌هایی که ما فکرش را نمی‌کردیم می‌خواند و به ما توصیه می‌کرد بخوانیم و معتقد بود کسی که عالم به زمان باشد، فریب نمی‌خورد، فریب دشمن را نمی‌خورد، موقعیت دشمن و خود را خوب درک می‌کند (حسین‌پور، ۱۳۹۹).

مربی‌گری

امروزه، در توسعه منابع انسانی، یکی از نقش‌هایی که مدیریت منابع انسانی می‌تواند بر عهده گیرد و سازمان‌ها می‌توانند به کمک آن، توانایی و انگیزش و فرصت‌های کاری کارکنان را برانگیزند، الگوی مدیریت در جایگاه مربی‌گری سازمانی^۱ است (دستگردی، ۱۴۰۰).

ذات مربی‌گری در کمک به دیگران و شکوفا کردن استعدادشان نهفته است. استاینر تأکید بر این نکته دارد که کمتر حرف بزنید، بیشتر بپرسید (استاینر، ۲۰۱۹؛ ترجمه همزه‌ای). شهید قاسم

سلیمانی قبل از اینکه فرمانده باشد در جایگاه یک معلم و یک مربی برای رزمندگان ایفای نقش می‌کرد.

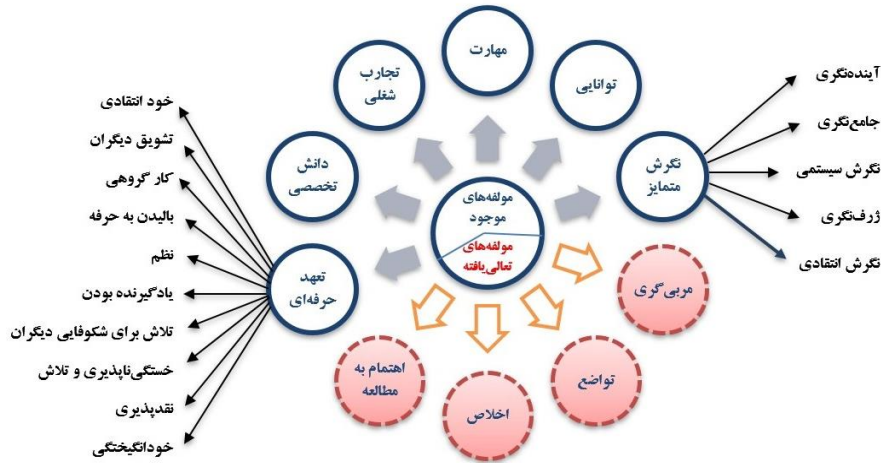
برای تبیین نقش مربی‌گری ایشان چهار مضمون نگرش تربیتی، الگوسازی، نمادسازی و داستان‌گویی تشریح می‌شود:

نگرش تربیتی: شهید سلیمانی بر این باور بود دفاع مقدس با همه جنگ‌ها متفاوت و عامل تربیت بوده است؛ فرماندهان شهید، مثل یک مدار مغناطیسی بودند و این براده‌های آهن را جذب می‌کردند. سردار سلیمانی با حضور در خطوط مقدم، ضمن ارائه رهنمودهای کاری و پاسخ به سؤالات و ابهامات، به مجاهدان پشت‌گرمی می‌داد و می‌گفت در خدمت شما هستم.

الگوسازی: همان‌طور که مقام معظم رهبری می‌فرمایند، به سردار سلیمانی شهید باید به چشم یک مکتب و یک مدرسه درس‌آموز نگاه کنید. شهید سلیمانی درباره الگوسازی مدیران و فرماندهان معتقد است مدیر، تأثیرش جمعی است و مردم از رهبرانشان پیروی می‌کنند: از سلوک فرماندهان دفاع مقدس مثل یک مرجع، تقلید می‌شد. شهید سلیمانی یکی از برجسته‌ترین مربیان دفاع مقدس است.

نمادسازی: شهید سلیمانی برای نمادهای افتخارآفرینی که مایه پیروزی بوده و هستند اهمیت زیادی قائل است و برای پاسداشت این نمادها، چگونگی توجه مقام معظم رهبری به برخی نمادها مانند چفیه را یادآوری می‌کند. در همین راستا وی بهترین موزه دفاع مقدس را در کرمان ایجاد کرد.

داستان‌گویی: یکی از شیوه‌های تعلیمی و مربی‌گری در هر سازمانی، یادآوری داستان‌های پندآموز و افتخارآفرین است. شهید سلیمانی بارها و بارها از این روش برای آموزش مخاطبان استفاده می‌کرد و داستان‌های واقعی دفاع مقدس و دفاع از سرزمین ایران اسلامی را برای فهم بهتر مطالب بازگو می‌کرد (مقیمی، ۱۳۹۹).

شکل (۱): طرحواره تعالی مؤلفه‌های حرفه معلمی

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از مطالعات علمی، دستیابی به پاسخ‌های معتبر و قابل استناد برای سؤالات پژوهش است. در این پژوهش برای نخستین بار، اخلاق حرفه‌ای، با بررسی کامل مستندات زندگی سردار سلیمانی، به‌عنوان یکی از مدیران عالی در مجموعه حکمرانی کشور، مورد بررسی قرار گرفت و شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای، مستخرج و احصا گردید و به دو سؤال پژوهش پاسخ داده شد و مدل مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلم، ارائه گردید. به‌جرات می‌توان گفت بزرگ‌ترین درس زندگی سردار سلیمانی در بعد اخلاق حرفه‌ای برای همه آحاد جامعه مخصوصاً جامعه معلمان که آینده کشور در دست آن‌هاست، این است که می‌توان در هر کسوت و شغلی برای همه آحاد جامعه یک نمونه جامع اخلاقی، فکری، معرفتی، معنوی و نمونه‌ای برجسته از خصایص نیک بود. می‌توان معلم نبود و بالاترین معلم بود. می‌توان با رهبری اخلاص‌مدار، آزادی‌خواهان جهان را به‌شدت تحت تأثیر قرارداد و مایه غرور مسلمانان و مورد تجلیل عام و خاص شد.

با توجه به یافته‌های تحقیق، در پاسخ به سؤال اول مبنی بر ارائه مستندات دال بر شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای در زندگی سردار سلیمانی، می‌توان گفت ارزشمندترین درس زندگی شهید سلیمانی در بعد اخلاق حرفه‌ای، نشان دادن راه عاقبت‌به‌خیری به نسل جوان است. او شاهد مثال قرن بیستم به بعد خواهد بود که در زندگی سراسر نورش به همه مسلمانان درس اتحاد، ولایی بودن، نشاط روحی، اثبات حقانیت با عمل، چگونگی نشان‌دار جهانی شدن و راهبرد کلی خدایی شدن داد و ثابت کرد می‌توان در دهکده جهانی بدون مرز و در شهرهای الکترونیک، که بهانه برای انحراف از حق بسیار است، صبغه خدایی داشت و به حیات طیبه دست‌یافت و به مقصود رسید.

این یافته پژوهش مبین آن است که یکی از شاخص‌ترین ویژگی‌های بارز حاج قاسم برخوردار از روحیه جهاد بود، یعنی درحقیقت چون آیات قرآن بر جان و دل او نشسته بود. کسی بود که چهل سال پا در پوتین داشت و در ساعاتی نیز به شهادت رسید که مردم به صورت طبیعی در خواب بودند، اما او در حال جهاد بود. شهید سلیمانی توانسته است با درونی‌سازی مفهوم جهاد، یعنی تلاش فداکارانه در راه رسیدن به اهداف الهی در پیروان خود در میدان عمل به نتایج قابل ملاحظه ای برای بهترشدن زندگی مردم برسد. مهم‌ترین دستاورد این شهید بزرگوار ایجاد فرهنگ ضرورت همراهی امت با امام و در نتیجه ایجاد تمرکز در نیروهای مردمی در جهت اجرای منویات امام امت که مبتنی بر اسلام ناب محمدی است (اسلامی، ۱۴۰۱).

در پاسخ به سؤال دوم پژوهش، مبنی بر شاخص‌های متمایز اخلاق حرفه‌ای در زندگی سردار سلیمانی که می‌تواند برای نسل جوان نقش الگویی داشته باشد با توجه به مدل نهایی، به چهار خصلت: مری‌گری، اخلاص، تواضع و اهتمام به مطالعه، علاوه بر شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای فعلی، قابل اشاره است.

پیشنهادات

با توجه به دستاورد این مطالعه پیشنهادات ابتدا در قالب اجرایی و در ادامه در قالب پیشنهاد برای پژوهش‌های آینده ارائه می‌گردد:

با توجه به این که اثرگذارترین شاخص در زندگی حرفه‌ای سردار سلیمانی خلوص عمل بی‌منت‌های ایشان است، بدون تردید ارائه مستندات زندگی ایشان در قالب کارگاه‌های آموزشی برای معلمان، نقش مؤثری بر اعتلای اخلاق حرفه‌ای در جامعه خواهد داشت.

پیشنهاد می‌شود ضمن سیاست‌گذاری‌های کلان و برنامه‌های عملیاتی، با هماهنگی تمام نهادها خصوصاً نهادهای دانشگاهی و آموزشی کشور، اهتمام ویژه‌ای برای ترویج سبک زندگی سردار سلیمانی انجام گیرد و فعالیت سازمان‌های دانش‌آموزی مدارس و شوراهای دانش‌آموزی نیز در این راستا برنامه‌ریزی گردد. هم‌چنین معاونت فرهنگی دانشگاه‌ها و خصوصاً دانشگاه فرهنگیان در برنامه‌ریزی سالانه این رویکرد را مورد توجه ویژه قرار دهند. هم‌چنین پیشنهاد می‌گردد بررسی نقش الگویی حاج قاسم در ایران و جهان قبل و بعد از شهادت مورد توجه ویژه اساتید جهت مطالعات دانشگاهی علی‌الخصوص دانشگاه فرهنگیان قرار گیرد تا ضمن تبیین آزادگی وی و بهره‌گیری از الگوی تربیتی ایشان، از اندیشه حرفه‌ای آن شهید والامقام در راستای تربیت معلم حرفه‌ای استفاده شود

با توجه به دستاوردهای پژوهش، بسیار مناسب است این نکته در برنامه‌ریزی گام دوم انقلاب مدنظر قرار گیرد که شناسایی و بازنمایی زندگی قهرمانان و افراد شاخص جامعه مانند سردار سلیمانی برای پیشبرد اهداف انقلاب به سمت اعتلای تمدن نوین اسلامی و در جهت مقابله با جنگ نرم در دنیای امروز برای نسل جوان می‌تواند مؤثرترین قدم باشد. در راستای تکمیل

دستاوردهای پژوهش، پیشنهاد می‌شود درس‌هایی از زندگی حاج قاسم در برخی از دروس دانشگاهی مانند اخلاق حرفه‌ای ارائه گردد.

منابع

- استاینر، مایکل بانگی. (۱۳۹۷). *راه و رسم مربی‌گری*. ترجمه سهند حمزه‌ئی (تاریخ به زبان اصلی، ۲۰۱۹). تهران: آریانا (نشر قلم).
- اسلامی، اسماعیل. (۱۴۰۱). جایگاه قرآن در رفتار و عملکرد سردار سلیمانی شهید قاسم سلیمانی. *دوفصلنامه مطالعات سبک شناختی قرآن کریم*، ۶(۲)، ۲۹۵-۳۱۴.
- امین‌بیدختی، علی‌اکبر؛ پرداختچی، محمدحسن؛ علی‌یاری، سعادت. (۱۴۰۱). بررسی معیارهای صلاحیت حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی (شهرستان پرنده). *پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۶(۵۶)، ۳۴-۴۷.
- ایمانی‌پور، معصومه. (۱۳۹۱). اصول اخلاق حرفه‌ای در آموزش. *اخلاق و تاریخ پزشکی*، ۶(۵)، ۲۷-۴۱.
- برنج‌فروش، آذر، گیتی؛ ناظم، فتاح؛ افکانه، صغری. (۱۴۰۱). واکاوی ابعاد و مؤلفه‌های صلاحیت حرفه‌ای معلمان با استفاده از منابع و اسناد معتبر علمی و نظر خبرگان. *سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت*، ۶(۳)، ۱۴۰-۱۶۵.
- بیات، عبدالحمید؛ سید طباطبایی، سید مهدی. (۱۳۹۹). الگوی مطلوب ارتباطات میان فردی در سلسله مراتب فرماندهی: مورد مطالعه شهید حاج قاسم سلیمانی. *مدیریت اسلامی*، ۱۱۳، ۱۸۵-۱۶۹.
- پرش، سپیده؛ قاسمی‌زاد، علیرضا؛ مشایخ، پری. (۱۴۰۰). شناسایی مؤلفه‌های رشد حرفه‌ای معلمان و مدیران آموزش ابتدایی با استفاده از روش تحلیل مضمون. *جامعه‌شناسی آموزش و پرورش*، ۷(۱)، ۲۵۴-۲۶۵.
- پوررحیم، مریم؛ حسین‌پور، رضا. (۱۳۹۹). رابطه رهبری آموزشی و خودکارآمدی معلم با توسعه حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی ناحیه ۲ شهر اردبیل. *رهبری آموزشی کاربردی*، ۱(۳)، ۶۵-۷۶.
- تاج‌بخش، غلامرضا (۱۴۰۰). واکاوی مؤلفه‌های سبک زندگی شهید سلیمانی. *مطالعات دفاع مقدس*، ۲۵، ۱۳۷-۱۵۸.
- جابری، محمدعلی. (۱۳۹۹). *عمو قاسم*. تهران: کتابک.
- حسین‌پور، علی. (۱۳۹۹). *فکه*. تهران: چاپ نشر.
- حسینی، سیده ملیحه؛ آیتی، محسن؛ شکوهی‌فرد، حسین. (۱۳۹۷). تأثیر سامانه مدیریت دانش بر توسعه حرفه‌ای معلمان پایه ششم ابتدایی شهرستان بیرجند. *توسعه حرفه‌ای معلم*، ۳(۱)، ۱-۱۷.
- حسینیان، بنت‌الهدی سادات؛ نیلی، محمدرضا؛ شریفیان، فریدون. (۱۳۹۹). بررسی تطبیقی ابعاد برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان ابتدایی در ایران و کشورهای منتخب. *پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۴(۴۹)، ۷۳-۹۰.

- حسینیان، بنت‌الهدی سادات؛ نیلی، محمدرضا؛ شریفیان، فریدون. (۱۴۰۱). مقایسه تطبیقی اجرای برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان ابتدایی در ایران و کشورهای منتخب: گامی به‌سوی عمل. *مجله مطالعات آموزش و یادگیری*، ۱۴(۲)، ۲۷۹-۲۵۸.
- حق‌خواه، ساره؛ رضایی، صفیه؛ کریمیان، لادن. (۱۴۰۱). واکاوی تجارب زیسته یک دانشجو معلم در راستای توسعه حرفه‌ای. *پویش در آموزش علوم پایه*، ۸(۲۹)، ۹۳-۸۱.
- خاکی، غلامرضا. (۱۳۸۸). *موردپژوهی سازمانی*. کرج: موسسه تحقیقات و آموزش مدیریت.
- خاکی، غلامرضا. (۱۳۹۲). *روش تحقیق موردپژوهی برای مستند سازی تجربه‌های سازمانی*. تهران: فوژان.
- خمیری، حبیب؛ فریبرز، الهام؛ ناصری، نازیا سادات. (۱۴۰۱). طراحی مدل توانمندسازی با رویکرد توسعه حرفه‌ای معلمان مدارس ابتدایی شهر زابل. *ماهنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران*، ۵(۱۱)، ۳۴۳۳-۳۴۱۰.
- دستگردی، محسن. (۱۴۰۰). طراحی مدل کوچینگ سازمانی در سازمان‌های دولتی ایران با رویکرد داده بنیاد. *مدیریت فرهنگ سازمانی*، ۱۹(۳)، ۵۲۹-۵۵۰.
- دیبایی‌صابر، محسن؛ عباسی، عفت؛ فتحی‌واجارگاه، کوروش؛ صفایی‌موحد، سعید. (۱۳۹۵). تبیین مؤلفه‌های شایستگی حرفه‌ای معلمان و تحلیل جایگاه آن در اسناد بالادستی آموزش و پرورش ایران. *پژوهش‌های آموزش و یادگیری*، ۱۳(۲)، ۱۲۳-۱۰۹.
- رحیمی، فرشته. (۱۴۰۱). رابطه رضایت از آموزش ضمن خدمت معلمان و عملکرد شغلی با میانجی‌گری توسعه حرفه‌ای معلمان منطقه بهارستان. *رویکردی نو در علوم تربیتی*، ۴(۱)، ۶۲-۵۱.
- رشیدی‌زاده، بهنام؛ نصیری، علی‌اصغر؛ شبیدینی‌پاشاکی، محمد. (۱۴۰۱). نظام تربیتی مدیریت و فرماندهی در نیروهای مسلح با تأکید بر مکتب شهید سلیمانی. *مطالعات دفاع مقدس و نبردهای معاصر*، ۴(۱)، ۲۸۳-۳۱۶.
- رمضانی، فاطمه؛ نوروزی، رضاعلی؛ حیدری، محمدحسین. (۱۳۹۸). بازشناسی الگوی معلم الهام بخش مبتنی بر احوالات سه معلم برجسته‌ی ایران معاصر: محمدحسین نایینی، محمدحسین طباطبایی و مرتضی مطهری. *تربیت اسلامی*، ۳۰، ۱۷۶-۱۵۵.
- روح‌اللهی، مهدی. (۱۴۰۰). شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های نفوذ اجتماعی در سبک رهبری شهید قاسم سلیمانی. *مدیریت اسلامی*، ۲۹(۲)، ۴۲-۵.
- سالاری، سمیه؛ امین‌بیدختی، علی‌اکبر. (۱۴۰۱). بررسی رابطه خودکارآمدی معلمان و مدیریت دانش با توسعه حرفه‌ای معلمان شهرستان بیرجند. *فصلنامه علمی - پژوهشی تعلیم و تربیت*، ۳۸(۳)، ۱۲۵-۱۴۲.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ حجازی، الهه. (۱۴۰۱). *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*. تهران: آگه.
- سعیدی‌رضوانی، محمود؛ غلامی، فاطمه؛ محبی، محمدمهدی. (۱۴۰۰). رهیافتی از الگوسازی تربیتی تا الگوپذیری از شهید سلیمانی ازسوی دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد. *علوم تربیتی از دیدگاه اسلام*، ۹(۱۷)، ۲۶۴-۲۳۳.

- سلیمانی، قاسم. (۱۳۹۹). *از چیزی نمی‌ترسیدم*. تهران: مکتب حاج قاسم.
- سلیمانی، محمد. (۱۳۹۰). *نقش الگوها در تربیت انسان*. مشهد: ضریح آفتاب.
- شکوریان فرد، نرجس. (۱۳۹۷). *حاج قاسم*. تهران: عهد مانا.
- شمس‌الدینی مطلق، فاطمه؛ منظری توکلی، حمدالله؛ منظری توکلی، علیرضا؛ زین‌الدینی میمند، زهرا. (۱۴۰۰). استخراج الگوی تربیتی شهید سلیمانی در عرصه سیاسی و نظامی بر اساس شیوه تحلیل محتوا. *پژوهش‌های روابط بین‌الملل*، ۱۱(۱)، ۳۲۵-۳۴۳.
- شیرازی، علی. (۱۳۹۹). *شاخص‌های مکتب شهید سلیمانی*. قم: انتشارات خط مقدم.
- صالحی‌زاده، شهرام؛ شعبانی، محمدباقر؛ مالمیر، علی. (۱۳۹۸). حرفه‌گرایی: ادراک معلمان زبان انگلیسی در ایران از توانش و کنش در آموزش زبان انگلیسی. *مجله ایرانی زبان انگلیسی برای اهداف تحصیلی*، ۹(۱)، ۱۴-۱.
- طاهری کلاتتری، مسعود؛ غلام‌پور، میثم. (۱۴۰۱). سنتز پژوهی مؤلفه‌ها و شاخص‌های توسعه حرفه‌ای معلمان. *پژوهش‌های برنامه‌درسی*، ۱۲(۲)، ۱۰۳-۱۲۱.
- طاهری‌گودرزی، حجت؛ ساری، مرضیه. (۱۴۰۱). طراحی مدل سرمایه اجتماعی مبتنی بر مکتب شهید حاج قاسم سلیمانی. *مجله علمی مدیریت سرمایه اجتماعی*، ۹(۳)، ۴۰۷-۴۳۳.
- طهماسبی، عالیه؛ موسوی، لیلا؛ قربانی، مهدی. (۱۳۹۹). *سلیمانی عزیز*. قم: نشر حماسه یاران.
- عدلی، فریبا. (۱۴۰۰). شناسایی مؤلفه‌های کلیدی جهت استقرار مدیریت دانش به منظور توسعه حرفه‌ای پایدار معلمان. *مطالعات سیاست‌گذاری تربیت معلم*، ۴(۲)، ۱۳۵-۱۰۹.
- غلامی‌نوقاب، محمدحسین؛ پورشافعی، هادی؛ شاه‌طالبی حسین‌آبادی، بدری. (۱۳۹۸). بررسی مؤلفه‌های موثر بر رشد حرفه‌ای معلمان. *فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی*، ۱۳(۲)، ۱۶۷-۱۸۱.
- فرامرزقراملکی، احد؛ برخوردار، زینب؛ موحدی، فائزه. (۱۳۹۵). اخلاق حرفه‌ای در مدرسه. تهران: موسسه آموزشی، فرهنگی پیام‌آوران شهید مهدوی.
- فیض‌کاشانی، محسن. (۱۳۸۹). *راه روشن*. ترجمه سید محمد صادق عارف، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی.
- قرباغانی، میثم؛ ازگلی، محمد. (۱۳۹۹). واکاوی سبک رهبری سردار سلیمانی شهید حاج قاسم سلیمانی الگوی متعالی رهبری خدمتگزار. *مدیریت اسلامی*، ۱۱۳، ۱۱۳-۱۳۹.
- کاوه، ناصر. (۱۳۹۸). *من قاسم سلیمانی هستم*. تهران: نشر نوآوران سینا.
- کریمی، امیر؛ رحمتی، رباب. (۱۴۰۱). مصورسازی شبکه موضوعی تولیدات علمی حوزه توسعه حرفه‌ای معلمان: ۱۹۹۸-۲۰۲۲. *مطالعات سیاست‌گذاری تربیت معلم*، ۵(۲)، ۱۴۷-۱۲۵.
- گلینی‌مقدم، گل‌نسا. (۱۳۹۳). مطالعه موردی: طرح تحقیق و روش‌های پژوهش. *فصلنامه نقد کتاب*، ۱(۴)، ۲۵۱-۲۵۸.
- مرادویسی، بلال. (۱۳۹۹). اخلاق حرفه‌ای معلم. *مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی*، ۶(۱)، ۱۲۷-۱۳۳.

- مرادی کوچی، محسن؛ قناعت‌پیشه، مرضیه؛ برزوئی نژاد لنگرودی، سمیه. (۱۳۹۹). بررسی ویژگی‌های بزرگمرد سجاده و جهاد: حاج قاسم سلیمانی. *همایش ملی ادبیات مقاومت*، دوره ۲، ۱۳۹۹/۱۰/۱۷ - ۱۳۹۹/۱۰/۱۸ از ۱۵۸۱ تا ۱۵۹۱.
- مقیمی، سید محمد. (۱۳۹۹). رهبری اخلاص‌مدار، جوهر مکتب شهید سلیمانی. *نشریه علمی‌مدیریتی اسلامی*، ۲۸(۴)، ۳۳-۹۲.
- موسسه جوانان آستان قدس رضوی. (۱۳۹۸). *مکتب سلیمانی*. مشهد: موسسه خدمات مشاوره ای و پژوهش‌های اجتماعی آستان قدس رضوی.
- موسوی، سیدمحمد. (۱۳۹۸). مکتب شهید حاج قاسم سلیمانی در دفاع از حریم اهل بیت. *مطالعات بیداری اسلامی*، ۸(۱۵)، ۸۵-۱۱۰.
- مولانا جلال‌الدین محمد بلخی (مولوی)، (۱۳۷۳)، *مثنوی معنوی*، محقق، مصحح، توفیق، سبحانی، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت ارشاد اسلامی.
- مهروان‌فر، ابودر (۱۳۹۷). *برادر قاسم؛ سیری در اندیشه حاج قاسم*. قم: مهر امیرالمومنین (ع).
- نادم، محمدباقر (۱۴۰۰). پیوند حماسه و عرفان در سیره و مکتب حاج قاسم سلیمانی. *میان رشته‌های نشریه ره توشه (تخصصی ویژه مبلغان)*، ۴۸، ۶۵-۷۴.
- نراقی، احمد بن محمد مهدی. (۱۳۷۸). *معراج‌السعاده*. قم: انتشارات هجرت.
- نظری، فرهاد (۱۴۰۰). اخلاق حرفه‌ای در مراکز تعلیم و تربیت با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی. *اخلاق حرفه‌ای در آموزش*، ۱(۱)، ۱۲۴-۱۵۳.
- هدایت پناه‌شالدهی، احمد؛ قاسمی، سیدجلال؛ حاتمی، جواد. (۱۴۰۱). واکاوی تطبیقی ویژگی‌های الگو بودن سردار سلیمانی و مالک اشتر بر اساس پیام‌های منابع تأثیرگذار جامعه. *شاهد اندیشه*، ۳(۲)، ۲۰۹-۲۳۸.
- Brown, C. & Militello, M. (2016). Principal's perceptions of effective professional development in schools. *Journal of Educational Administration*, 6(4), 56-67.
- Klingborg, D. J., Moore, D. A., & Varea-Hammond, S. (2006). What is leadership?. *Journal of veterinary medical education*, 33(2), 280-283.
- Huang, B., Jong, M. S. Y., Tu, Y. F., Hwang, G. J., Chai, C. S., & Jiang, M. Y. C. (2022). Trends and exemplary practices of STEM teacher professional development programs in K-12 contexts: A systematic review of empirical studies. *Computers & Education*, 189, 104577.
- Nielsen, rob؛ Marrone, Jennifer A. (2018) Humility: Our Current Understanding of the Construct and its Role in Organizations. *International Journal of Management Reviews*, 20(4), 805-824.
- Vieluf, S. (2022). How, when and why do students use learning opportunities in the classroom? An overarching discussion of the contributions to the topical focus section. *Unterrichtswiss* 50, 265-286.
- Yoon, I., & Kim, M. (2022). Dynamic patterns of teachers' professional development participation and their relations with socio-demographic characteristics, teacher self-efficacy, and job satisfaction. *Teaching and Teacher Education*, 109, 103565.